

Vårt datum
2023-09-11

Ert datum/Your date
2023-05-10

Klimat- och näringslivsdepartementet
103 33 Stockholm

Vår referens
TV 2023/801
Per Johannesson
per.johannesson@tekniskaverken.se
013-30 88 60

Er referens/Your reference
KN2023/03016

kn.e.remissvar@regeringskansliet.se
lars.bryntesson@regeringskansliet.se

Remissyttrande avseende betänkandet ”Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften, SOU 2023:18 (KN2023/03016)

Tekniska verken i Linköping AB (Tekniska verken) tackar för inbjudan att lämna synpunkter på betänkandet ”Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18)”.

Tekniska verken är ett regionalt kommunägt energiföretag med omkring 210 000 privat- och företagskunder. Tekniska verken bedriver verksamhet inom bland annat kraftvärme, vattenkraft, vindkraft, biogas, avfallsinsamling, avfallsbehandling, vatten & avlopp, eldistribution och bredband. Under 2022 gav vår verksamhet en klimatnytta på 400 000 ton CO₂.

Tekniska verken är idag hel-, eller delägare till ett 50-tal vindkraftverk i åtta olika kommuner. Vår totala elproduktion från vindkraft uppgår på årsbasis till omkring 350 GWh. Tekniska verkens vindkraftsaffär är under tillväxt med flera pågående projekt runt om i landet. Målet är att 2023 så ska vår elproduktion bestå av en tredjedel från vindkraft, en tredjedel av vattenkraft och en tredjedel från kraftvärme. Målet är nu uppnått.

Tekniska verken vill framföra följande synpunkter om utredningen:

Sammanfattning:

- Tekniska verken anser att det är bra med en ekonomisk ersättning till närboende och att den föreslagna modellen känns balanserad och enkel att använda. Vi tror dock att den modell med delägarskap som Tekniska verken har erfarenheter av att använda skapar ett än större incitament och deltagande i processen för de närboende.
- Tekniska verken tycker inte att den föreslagna modellen för inlösen av fastigheter skulle styra rätt. Den skulle snarare sända felaktiga signaler, vilket inte är till gagn för marknaden. Den signal som skulle sändas är att det faktiskt är ett problem med vindkraftverk i närheten av fastigheter och att det enda sättet att hantera denna konflikt är med inlösen. Dessutom omöjliggörs framtida etableringar av vindkraft i närheten av bebyggelse, då risken för en hög initial kostnad i samband med, och upp till ett år efter, etableringen är potentiell.
- Tekniska verken tycker att det är bra med incitament för det lokala samhället, men att dessa medel bör kanaliseras via kommunen. Detta skulle kunna ge kommunen finansiering att stärka sin närvaro i lokalsamhället genom till exempel

förstärkningar inom skola eller äldreomsorg, vilket är av stort intresse för, och skulle skapa ett tätare band mellan kommunen och det lokala samhället.

- Tekniska verken tillstyrker förslaget om att skyndsamt utarbeta ett system för ekonomisk ersättning till kommuner, men att detta borde göras med utgångspunkt från berörda anläggningars fastighetskatt. Ersättningssystemet måste vara teknikneutralt och inkludera alla former av energiproduktion som påverkar lokalsamhället. Dessa medel skulle kommunen kunna använda bredare, även utanför det lokala samhället för att stärka kommunen.
- Tekniska verken tillstyrker förslaget om ett återinförande av ett kommunalt planeringsstöd. Dock ska det inte vara lättvindigt för kommunen att neka etablering inom ett planerat område.
- Tekniska verken anser att det kommunala vindkraftsvetot i grunden är en nödvändig del av det kommunala planmonopolet, men att det dessvärre inte fungerar bra i sin nuvarande form och därför behöver reformeras.
- Tekniska verken anser att det finns stor risk för att beslut om tillstånd för etablering nu kan komma att fördröjas, då kommuner kan avvakta med sitt veto för att se om resultatet av detta betänkande kan ge dem mer än den dialog som förts kring ett tillstånd hitintills.

Ekonomisk ersättning till närboende

Den föreslagna modellen för ersättning till närboende känns balanserad, enkel och skulle kunna fungera. Det är bra att ersättningen minskar med avståndet och att det finns ett maxtak. Vi tror dock att den mer fria modellen med delägarskap som Tekniska verken använder idag skapar ett större incitament och deltagande i processen för de närboende, vilket vi har positiva erfarenhet av.

Inlösen av fastigheter

Den föreslagna modellen för inlösen av fastigheter skulle inte styra rätt. Modellen skulle snarare sända fel signaler och därmed inte vara till gagn för marknaden. Signalen som skulle sändas är att det faktiskt är ett problem med vindkraftverk i närheten av fastigheter och att det enda sättet att hantera denna konflikt är med inlösen. Vid de etableringar som Tekniska verken genomfört, har vi endast i enstaka fall behövt lösa in fastigheter. Då detta har gjorts i ett tidigt skede har det varit en del av kalkylen för etableringen. Med den föreslagna modellen för inlösen skapas en risk efter etablerandet av vindkraftverken. Den kommer i och för sig att vara kalkylerbar till sin maximala omfattning, men hur stor del av den som faktiskt kan bli aktuell är osäker, vilket kommer att bli ett potentiellt hinder för nya projekt.

Den föreslagna modellen ger också konsekvensen att framtida etableringar av vindkraft i närheten av bebyggelse helt enkelt omöjliggörs, då risken för en hög initial kostnad blir mycket stor. Tekniska verken har positiva erfarenheter av etablering av vindkraft i närheten av bebyggelse, men den föreslagna modellen för inlösen skulle skapa stora hinder.

Ekonomisk ersättning till lokalsamhället

Tekniska verken tycker att det är bra med incitament för vindkraft för det lokala samhället. Vi arbetar idag med bygdemedel och fonderar medel som på olika sätt kan komma det lokala samhället till del. Det skulle vara bra om det fanns en modell och stöd i författningen för hur detta ska göras, så att det blir mindre godtyckligt och i stället förenligt med god förvaltning. Det är bra att det sätts ett tak för denna ersättning och att det görs i samspel med en eventuell kommunal beskattning. Tekniska verken tycker dock att denna typ av finansiering ska kanaliseras via kommunen, med bivillkoret att medlen ska användas lokalt. Det skulle öppna för helt andra möjligheter till stöd än tidigare, till exempel att kommunen skulle kunna förstärka i skolan eller i äldreomsorgen, eller i annan kommunal service. Det skulle skapa ett tätare band mellan lokalsamhället och kommunen, vilket utredningen pekar på att det saknas på en del håll. Även om medlen kanaliseras genom kommunen kan de med fördel användas som medfinansiering i olika typer av utvecklande projekt i bygden. Dessutom saknar en del lokala samhällen bygdelag, men alla lokala samhällen ligger i en kommun.

Ekonomisk ersättning till kommuner

Tekniska verken tillstyrker förslaget om att ett system för ekonomisk ersättning till kommuner bör utarbetas. Idag saknas i princip ekonomiska incitament för kommunerna att främja etablering av vindkraft. Däremot är incitamenten för att inte etablera vindkraft tydliga, exempelvis undviks konflikter med lokala intressen. En ekonomisk ersättning till berörda kommuner skulle bidra till att öka intresset för vindkraftsetableringar. Vi är av bilden att en sådan ersättning skulle kunna användas bredare i kommunen för olika typer av initiativ som möjliggörs tack vare vindkraftsetableringen så att det kommer fler i kommunen till del. Stödet till det lokala samhället görs huvudsakligen via ersättningen till lokalsamhället, men det finns givetvis inget som hindrar att även dessa medel styrs mot det lokala samhället.

Ersättning skulle lämpligen utgå från fastighetsskatten där hela eller del av denna tillfaller kommunen. En gemensam ersättningsnivå i hela landet skapar en säkerhet för såväl vindkraftsprojektörerna som berörda kommuner. För att inte skapa konkurrensfördelar för vindkraften i förhållande till andra kraftslag bör ersättningen var teknikneutral och inkludera alla former av energiproduktion som påverkar lokalsamhället.

Om planeringsstöd

Utredningens förslag innebär att de kommunala översiktsplanerna blir av stor vikt för framtida etableringar av fossilfri elproduktion. Det är av stor vikt att dessa är aktuella och uppdaterade i linje med kommunens intentioner om ortens utveckling. Detta kommer också innebära ökade krav på kommunerna. Med anledning av detta tillstyrker Tekniska verken förslaget om ett återinförande av ett planeringsstöd. Detta kommer i sig att bidra till att vindkraftsfrågan, såväl som solkraftsfrågan, lyfts i kommunerna som en naturlig del i planarbetet. Det är viktigt att ett planeringsstöd är enkelt att söka och inte kräver omfattande administration för kommunerna. Det är dock viktigt att kommunen styrs av sin egen planering, och inte lättvindigt kan neka etablering i ett planerat område i efterhand.

Dagens kommunala vindkraftsveto

Tekniska verken anser att det kommunala vindkraftsvetot i grunden är en nödvändig del av det kommunala planmonopolet. En vindkraftsetablering innebär ett ingripande i närmiljön för boende i kommunen som medborgarna genom sina folkvalda representanter måste kunna påverka. Det kommunala planmonopolet, det vill säga kommunens rätt att bestämma hur mark ska användas och bebyggas inom kommunen, är en grundläggande del i den svenska modellen för samhällsplanering. Ett avskaffat veto riskerar att urholka dessa principer, till exempel genom att öppna upp för andra undantag.

Det innebär emellertid inte att det kommunala vetot fungerar bra idag i sin nuvarande form. Bland annat kan kommunerna neka vindkraftsetableringar utan någon som helst formell motivering. Beslutet kan också komma när som helst under etableringsprocessen. Det skapar en osäkerhet för såväl vindkraftaktörerna som de lokala markägarna som berörs. Tekniska verken anser därför att det kommunala vetot bör reformeras för att säkerställa följande:

- En tydlig och rättssäker tillståndsprocess som inte lämnar utrymme för godtyckliga och impulsiva beslut.
- Transparenta bedömningsgrunder med tydliga kriterier så att kommunernas beslut tydligt motiveras för inblandade aktörer.
- Tidiga besked från kommunerna. När kommunerna idag använder sitt veto sent i etableringsprocessen leder det till stora kostnader för vindkraftsföretagen.
- Om det finns en översiktsplan där ett område är utpekad för vindkraft, bör det vara mycket svårt för kommunen att använda sitt veto för att neka en etablering.

Risk för fördröjningar

Tekniska verken anser att det finns stor risk för att beslut om tillstånd för etableringar nu kan komma att fördröjas, då kommuner kan avvakta för att se om resultatet av detta betänkande kan ge dem mer än den dialog som förts kring tillståndet hitintills. En stor risk finns att pågående etableringarna kommer att pausas om inte detta arbete påskyndas. När ett brytdatum väl har kommunicerats ökar osäkerheten för de pågående processer där överenskommelser är träffade, men där det kommunala vetot fortfarande kan ändras.

Tekniska verken hoppas att Klimat- och näringslivsdepartementet kommer att beakta dessa synpunkter. Vi välkomnar frågor på detta remissyttrande.

Med vänlig hälsning

Klas Gustafsson
Tf VD Tekniska verken